

УДК 342.9:5.08

Михайло ЮШКОВ

суддя, Красногвардійський районний суд міста Дніпропетровська, проспект Пушкіна 77-б, м. Дніпро, 49000, Україна

ORCID: 0009-0005-2234-2778

DOI: 10.32782/LST/2022-3-8

Бібліографічний опис статті: Юшков, М. (2022). Адміністративно-правові основи жорстокого поводження з тваринами. *Law. State. Technology*, 3, 47–52, doi: 10.32782/LST/2022-3-8

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

Наукова стаття присвячена висвітленню адміністративно-правовим основам жорстокого поводження з тваринами. Встановлено, що за роки незалежності України було прийнято чимало нормативних актів у сфері охорони тваринного світу, зокрема Закон України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 р., Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 21 вересня 2004 р., Закон України «Про мисливське господарство і полювання» від 22 лютого 2000 р., Закон України «Про ветеринарну медицину» від 25 червня 1992 р., Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р., Закон України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 2003 р., Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 5 квітня 2000 р.

Акцентовано увагу, що поводження з домашньою твариною особа, яка її утримує, зобов'язана згідно законодавства: дбати про домашню тварину, забезпечити їй достатню кількість їжі й постійний доступ до води; надавати можливість домашній тварині здійснювати необхідні рухи, контактувати із собі подібними; забезпечити наявність намордника, повідка, що необхідні для здійснення виходу домашньої тварини поза місцем її постійного утримання; забезпечити наявність на домашній тварині нашійника з ідентифікуючими позначками; забезпечувати своєчасне надання домашній тварині ветеринарних послуг (обстеження, лікування, щеплення тощо); негайно повідомляти медичну або ветеринарну установу про випадки заподіяння домашньою твариною ушкоджень здоров'ю людині або іншим тваринам; негайно доставляти домашню тварину, яка вчинила дії, передбачені абзацом сьомим цієї статті, у ветеринарну установу для огляду; запобігати неконтрольованому розмноженню домашніх тварин тощо.

Зроблено висновок, про комплексний підхід до проблеми жорстокого поводження з тваринами, системного характеру норм і механізму їх реалізації. Фактично з прийняттям закону в Україні сформовано остаточно новий правовий інститут, що регулює поводження з домашніми тваринами. Це один із перших кроків на довгому шляху до європейської інтеграції, основним змістом якого мають бути не тільки права й інституціональна складова, а й зміни в менталітеті. Прийняття закону відображає якісне зрушення в громадській свідомості, коли проблема захисту тварин від жорстокого поводження переходить до розряду соціально значимих.

Констатовано, що Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» навряд чи відразу змінить усі негативні прояви у сфері поводження з тваринами, адже в адміністративному законодавстві України досить давно існують норми про відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, які практично не застосовуються.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, жорстоке поводження, жорстоке поводження з тваринами, насилля, тварина, правове регулювання, забезпечення захисту, мораль.

Mykhailo YUSHKOV

Judge, Krasnogvardiy District Court of the city of Dnipropetrovsk, 77-b Pushkin Avenue, Dnipro, 49000, Ukraine

ORCID: 0009-0005-2234-2778

DOI: 10.32782/LST/2022-3-8

To cite this article: Yushkov, M. (2022). Administrative and legal basis of cruelty to animals. *Law. State. Technology*, 3, 47–52, doi: 10.32782/LST/2022-3-8

ADMINISTRATIVE AND LEGAL BASIS OF CRUELTY TO ANIMALS

The scientific article is devoted to highlighting the administrative and legal bases of animal cruelty. It was established that during the years of Ukraine's independence, many normative acts were adopted in the field of animal

protection, in particular the Law of Ukraine "On Animal World" dated December 13, 2001, the Law of Ukraine "On Environmental Protection" dated September 21, 2004, the Law of Ukraine "On Hunting and Hunting" dated February 22, 2000, Law of Ukraine "On Veterinary Medicine" dated June 25, 1992, Law of Ukraine "On Ensuring Sanitary and Epidemic Welfare of the Population" dated February 24, 1994, Law of Ukraine "On breeding matters in animal husbandry" dated December 15, 2003, the Law of Ukraine "On the protection of the population from infectious diseases" dated April 5, 2000.

Attention is drawn to the fact that the person who keeps the pet is obliged by law to: take care of the pet, provide it with a sufficient amount of food and constant access to water; to provide an opportunity for the pet to make the necessary movements, contact with its own kind; ensure the presence of a muzzle, a leash, which are necessary for the pet to walk outside the place of its permanent keeping; ensure that the pet has a collar with identification marks; ensure timely provision of veterinary services to the pet (examination, treatment, vaccination, etc.); immediately notify a medical or veterinary institution about cases of damage to the health of a person or other animals caused by a pet; immediately deliver a pet that has committed the actions provided for in paragraph seven of this article to a veterinary institution for examination; prevent uncontrolled breeding of domestic animals, etc.

A conclusion was made about a comprehensive approach to the problem of cruelty to animals, the systemic nature of norms and the mechanism of their implementation. In fact, with the adoption of the law, a new legal institution regulating the treatment of domestic animals was formed in Ukraine. This is one of the first steps on the long road to European integration, the main content of which should be not only legal and institutional components, but also changes in mentality. The adoption of the law reflects a qualitative shift in public consciousness, when the problem of protecting animals from cruel treatment moves to the category of socially significant.

It was established that the Law of Ukraine "On the Protection of Animals from Cruelty" is unlikely to immediately change all the negative manifestations in the field of animal treatment, because in the administrative legislation of Ukraine there have long been norms on responsibility for animal cruelty, which are practically not applied.

Key words: administrative responsibility, cruelty, cruelty to animals, violence, animal, legal regulation, protection, morality.

Актуальність проблеми. Наприкінці 80-х років ХХ століття в Україні, як і в окремих радянських республіках, які згодом утворили Співдружність незалежних держав, почалися процеси соціальної трансформації, спрямовані на зміну політичних та економічних підвалин, що тривають і в сучасних умовах. В умовах суспільної трансформації виникає давно відоме соціальній науці явище аномії (безнормність) як певного стану соціальної організації, притаманного будь-якому перехідному суспільству, яке характеризується руйнацією ціннісно-нормативної системи – загального підґрунтя соціальної єдності. Жорстоке поводження з тваринами у суспільстві, де повинна панувати мораль і гуманність, на жаль, зустрічається нерідко і негативно впливає на свідомість людей, їхню моральність, сприяє поширенню жорстокості та агресивності серед дітей та молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичним підґрунтям статті є праці вітчизняних та зарубіжних учених у галузі теорії права, адміністративного права та процесу, а саме: В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, В. М. Бевзенка, Н. С. Бондаренко, В. М. Гаращука, І. П. Голосніченка, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, Є. О. Лєгези, О. В. Кузьменко та інших. Серед досліджень, які безпосередньо присвячені питанням юридичної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, слід виокремити дисертації В. О. Морозової (2003 р.), І. А. Головка (2010 р.) та монографію А. О. Данилевського, Д. О. Калмикова

(2013 р.). Але в цих наукових дослідженнях питання правового регулювання за жорстоке поводження з тваринами не досліджувалися.

Метою статті є розкриття адміністративно-правової основи жорстокого поводження з тваринами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, Кодекс України про адміністративні правопорушення, прийнятий у 1984 р., уже містив ст. 89 «Жорстоке поводження з тваринами» в такій редакції: «Жорстоке поводження з тваринами, їх мордування або вчинення інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі, зумовлюють накладення штрафу від трьох до семи неоподаткованих мінімумів доходів громадян» (стаття в редакції Закону № 81/96-ВР від 6 березня 1996 р., зі змінами, внесеними згідно із Законом № 55/97-ВР від 7 лютого 1997 р.). До зазначеної статті останні зміни вносилося Законом України від 21 січня 2010 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань мисливського господарства, полювання та рибальства, охорони, використання і відтворення тваринного світу», які були спрямовані за збільшення розміру адміністративного стягнення у вигляді штрафу «від трьох до семи неоподаткованих мінімумів доходів громадян» до «від дев'яти до двадцяти одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян» (Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань мисливського господарства, полювання та рибальства, охорони, використання і відтворення тваринного світу, 2010).

У дослідженнях С. Ф. Денисова, А. В. Ландіної, В. О. Морозової обґрунтовується позиція щодо визначення жорстокого поводження з тваринами як протиправного діяння, яке посягає на громадську моральність. Про серйозну занепокоєність станом моральності в суспільстві, органів державної влади в Україні свідчить низка прийнятих нормативних актів, у тому числі Закон України «Про основи національної безпеки України» від 14 червня 2003 р., Закон України «Про захист суспільної моралі» від 20 листопада 2003 р., Указ Президента України «Основні напрями розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян України» від 27 квітня 1999 р., Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо здійснення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя» від 15 березня 2002 р., Указ Президента України «Про серйозні недоліки у здійсненні заходів щодо захисту моральності та утвердження здорового способу життя в суспільстві» від 4 лютого 2003 р., Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства» від 24 листопада 2005 р. тощо (Leheza, 2018). Складність цієї ситуації потребує не тільки правового регулювання, а й правового, у тому числі адміністративно-правового, захисту основ суспільної моральності (Leheza, 2021).

Водночас, як слушно відзначає А. В. Ландіна, об'єктом жорстокого поводження з тваринами є порушення встановленого порядку поводження з тваринами, а не в цілому моральності (Ландіна, 2005). За роки незалежності України було прийнято чимало нормативних актів у сфері охорони тваринного світу, зокрема Закон України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 р., Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 21 вересня 2004 р., Закон України «Про мисливське господарство і полювання» від 22 лютого 2000 р., Закон України «Про ветеринарну медицину» від 25 червня 1992 р., Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р., Закон України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 2003 р., Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 5 квітня 2000 р (Leheza, 2022).

Актами національного законодавства, приписи яких не допускають жорстокого поводження з тваринами, належать такі нормативно-правові акти: Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 89), Кримінальний кодекс України (ст. 299), Закон України «Про захист тварин

від жорстокого поводження», Закон України «Про тваринний світ», Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про ветеринарну медицину» та інші (Бондаренко, 2012).

Стаття 18 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (Про захист тварин від жорстокого поводження, 2006) встановлює загальні правила поводження з тваринами, що виключають жорстокість, а саме під час поводження з тваринами не допускається: використання оснащень, інвентарю, що травмують тварин; примушування тварин до виконання неприродних для них дій, що призводять до травмувань; нанесення побоїв, травм із метою примушування тварин до виконання будь-яких вимог; використання тварин в умовах надмірних фізіологічних навантажень тощо (Бондаренко, 2012).

Під час проведення больових процедур обов'язкове застосування знеболюючих препаратів (Бондаренко, 2012).

Забороняється під час поводження з тваринами:

- розведення тварин із виявленими генетичними змінами, що спричиняють їм страждання;
- розведення тварин зі спадково закріпленою агресивністю;
- примушування до нападу одних тварин на інших, окрім випадків використання собак мисливських порід, інших ловчих звірів і птахів для полювання;
- проведення генетичних змін на тваринах;
- застосування до тварин фармакологічних і механічних засобів допінгу;
- інші дії чи бездіяльність, що суперечать принципам захисту тварин від жорстокого поводження (Бондаренко, 2012).

Так, стаття 22 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» встановлює правила поводження з домашніми тваринами, що виключають жорстокість (Про захист тварин від жорстокого поводження, 2006). Так, під час поводження з домашньою твариною особа, яка її утримує, зобов'язана:

- дбати про домашню тварину, забезпечити їй достатню кількість їжі й постійний доступ до води;
- надавати можливість домашній тварині здійснювати необхідні рухи, контактувати із собі подібними;
- забезпечити наявність намордника, повідка, що необхідні для здійснення виходу домашньої тварини поза місцем її постійного утримання;

- забезпечити наявність на домашній тварині нашійника з ідентифікуючими позначками;
- забезпечувати своєчасне надання домашній тварині ветеринарних послуг (обстеження, лікування, щеплення тощо);

- негайно повідомляти медичну або ветеринарну установу про випадки заподіяння домашньою твариною ушкоджень здоров'ю людині або іншим тваринам;

- негайно доставляти домашню тварину, яка вчинила дії, передбачені абзацом сьомим цієї статті, у ветеринарну установу для огляду;

- запобігати неконтрольованому розмноженню домашніх тварин (Бондаренко, 2012).

Законодавство про захист тварин має бланкетний характер норм, що встановлюють відповідальність за його порушення. Так, в Україні діють Правила утримання домашніх собак і котів у м. Києві (Encyclopedia of Philosophy, 1967).

Аналіз положень Закону України від 21 лютого 2006 р. «Про захист тварин від жорстокого поводження» дозволяє дійти висновку про комплексний підхід до проблеми жорстокого поводження з тваринами, системний характер норм і механізму їх реалізації (Бондаренко, 2012). Фактично з прийняттям Закону в Україні сформовано остаточно новий правовий інститут, пов'язаний із поводженням із домашніми тваринами. Раніше ці відносини регулювалися окремими нормами адміністративного й частково кримінального права в частині, пов'язаній із кримінальною відповідальністю за жорстоке поводження з тваринами (Бондаренко, 2012). Як правило, фахівці у сфері екологічного права не визнавали як самостійну цю сферу правового регулювання. З прийняттям закону, на нашу думку, ситуація кардинально змінилася. Вважаємо, що йдеться про комплексний правовий інститут, що належить до екологічного права (Бондаренко, 2012). Більш того, закон уперше в Україні створює комплексну правову основу для діяльності органів державного управління, місцевого самоврядування, правоохоронних органів і громадських організацій у сфері охорони тварин. Раніше ця діяльність була ускладнена у зв'язку з відсутністю нормативного регулювання (Бондаренко, 2012).

Закон вперше в Україні визначає базовий принцип – наявність у тварин природних прав (преамбула Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження»), причому в усіх тварин, незалежно від того, домашні вони чи дикі (Бондаренко, 2012). Цей принцип є підставою захисту тварин від страждань і загибелі внаслідок жорстокого поводження з ними.

Закон законодавчо закріплює значну кількість важливих дефініцій, зокрема надано визначення таких понять, як «домашні тварини», «безпритульні тварини», «жорстоке умертвіння тварин», «біостерилізація», «жорстоке поводження з тваринами», «притулки для тварин». Закон встановлює пріоритет біостерилізації, або біологічно обґрунтованих методів для регулювання чисельності диких тварин і тварин, що людина не утримує, проте які перебувають в умовах, повністю або частково створюваних діяльністю людини (Бондаренко, 2012). Закон вперше визначає як самостійний правовий статус притулку для безпритульних тварин. Проте водночас він не враховує всіх реалій, пов'язаних із жорстоким поводженням із тваринами. Значна кількість випадків жорстокого поводження з тваринами пов'язана з діяльністю комунальних підприємств, що займаються виловом і «регулюванням численності» (як прописано в законі) безпритульних тварин (Бондаренко, 2012).

На жаль, Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» навряд чи відразу змінить всі негативні прояви у сфері поводження з тваринами (Про захист тварин від жорстокого поводження, 2006). Адже в кримінальному й адміністративному законодавстві України досить давно існують норми про відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, які практично не застосовуються (Бондаренко, 2012). Відповідно до офіційних даних Державної судової адміністрації України протягом 2002–2009 рр. зафіксовано лише 47 обвинувальних вироків за жорстоке поводження з тваринами. Значну кількість випадків вчинення жорстокого поводження з тваринами органи внутрішніх справ, на теперішній час національна поліція, не фіксують, тому ці діяння мають високий рівень латентності (Сташиса та Тацій, 2010).

Наприклад, Союз захисту тварин м. Одеси неодноразово звертався до правоохоронних органів із приводу випадків жорстокого поводження з безпритульними тваринами (Бондаренко, 2012). Однак у низці випадків було відмовлено в порушенні кримінальних справ, а якщо кримінальна справа порушувалася, то досі до суду вони з різних причин не доходили. Насамперед така тенденція характерна для Приморського РВВС м. Одеси (Бондаренко, 2012). Це можливо пояснити декількома причинами: небажанням правоохоронних органів займатися малозначними й неперспективними для них розслідуваннями; відсутністю практики й методик розслідування таких справ; низькою

соціальною значимістю й пасивністю населення стосовно такого виду злочинів; низьким рівнем правової культури й невмінням активно захищати свої права (Правове регулювання інших видів спеціального використання тваринного світу, 2022).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, незважаючи на значну кількість випадків жорстокого поводження з тваринами, прийняття Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» повинно привести до реалізації принципів, сформульованих у ст. 4 цього закону, та укріплення моральності й гуманності суспільства, що і є однією із цілей цього документа (Про захист тварин від жорстокого поводження, 2006).

Таким чином, аналіз положень закону дозволяє зробити висновок про комплексний підхід до проблеми жорстокого поводження з тваринами, системного характеру норм і механізму

їх реалізації. Фактично з прийняттям закону в Україні сформовано остаточно новий правовий інститут, що регулює поводження з домашніми тваринами. Це один із перших кроків на довгому шляху до європейської інтеграції, основним змістом якого мають бути не тільки права й інституціональна складова, а й зміни в менталітеті. Прийняття закону відображає якісне зрушення в громадській свідомості, коли проблема захисту тварин від жорстокого поводження переходить до розряду соціально значимих (Бондаренко, 2012).

На жаль, Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» навряд чи відразу змінить усі негативні прояви у сфері поводження з тваринами, адже в адміністративному законодавстві України досить давно існують норми про відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, які практично не застосовуються.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань мисливського господарства, полювання та рибальства, охорони, використання і відтворення тваринного світу : закон України від 21.01.2010 № 1827-VI. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2010, № 10, ст. 108.
2. Ландіна А. В. Кримінально-правова охорона моральності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. К., 2005. 227 с.
3. Бондаренко Н. С. Адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами: проблеми нормативно-правового регулювання. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки*. 2012. № 1. Ч. II. С. 115–120.
4. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 27. Ст. 230.
5. *Encyclopedia of Philosophy*. N. Y., 1967. P. 385. URL: <http://plato.stanford.edu/> (дата звернення 12.04.2022).
6. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник : За ред. Сташиса В.В., Тація В.Я. 4-е вид., перероб. і доповн. К.: Право, 2010. 456 с.
7. Правове регулювання інших видів спеціального використання тваринного світу. URL: http://pidruchniki.com/1719101355726/pravo/pravove_regulyuvannya_inshih_vidiv_spetsialnogo_vikoristannya_tvarinnogo_svitu (дата звернення 12.04.2022).
8. Leheza Ye., Len V., Shkuta O., Titarenko O., Cherniak N. Foreign experience and international legal standards of applying artificial intelligence in criminal proceedings. *Revista de la universidad del zulia*. 2022. Vol. 13, no. 36, 276–287. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.36.18.8>
9. Leheza Ye., Odyntsova I., Dmytrenko N. Teoría y regulación legal del apoyo informativo de los procedimientos administrativos en Ucrania. *Ratio Juris Unaula*. 2021. Vol. 16, no. 32, pp. 291–306. DOI: <https://doi.org/10.24142/raju.v16n32a12.9>
10. Leheza Ye., Savielieva M., Dzhafarova O. Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. *Baltic journal of economic studies*. 2018. Vol. 4, no. 3, pp. 147–157. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157>

REFERENCES:

1. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchikh aktiv Ukrainy z pytan myslivskoho hospodarstva, poliuvannia ta rybalstva, okhorony, vykorystannia i vidtvorennia tvarynnoho svitu [On making changes to some legislative acts of Ukraine on hunting, hunting and fishing, protection, use and reproduction of the animal world] : zakon Ukrainy vid 21.01.2010 № 1827-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* (VVR), 2010, № 10, st. 108 [in Ukrainian].

2. Landina A. V. (2005). Kryminalno-pravova okhorona moralnosti v Ukraini [Criminal law protection of morality in Ukraine] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08. K. 227. [in Ukrainian].
3. Bondarenko N. S. (2012). Administratyvna vidpovidalnist za zhorstoke povodzhennia z tvarynamy: problemy normatyvno-pravovoho rehuliuвання [Administrative responsibility for cruelty to animals: problems of normative and legal regulation]. Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu: Zbirnyk naukovykh prats. Yurydychni nauky – Bulletin of Zaporizhzhya National University: Collection of Scientific Works. № 1. 115–120. [in Ukrainian].
4. Pro zakhyst tvaryn vid zhorstokoho povodzhennia [On the protection of animals from cruel treatment]: Zakon Ukrainy vid vid 21.02.2006 № 3447-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2006. № 27. St. 230. [in Ukrainian].
5. Encyclopedia of Philosophy. N. Y., 1967. P. 385. URL: <http://plato.stanford.edu/> (data zvernennia 12.04.2022) [in Ukrainian].
6. Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna: Pidruchnyk [Criminal law of Ukraine: General part: Textbook]: Za red. Stashysa V.V., Tatsiia V.Ia. 4-ye vyd., pererob. i dopovn. K.: Pravo, 2010. 456. [in Ukrainian].
7. Pravove rehuliuвання inshykh vydiv spetsialnoho vykorystannia tvarynnoho svitu [Legal regulation of other types of special use of the animal world]. URL: http://pidruchniki.com/1719101355726/pravo/pravove_regulyuvannya_inshih_vidiv_spetsialnogo_vikorystannya_tvarinnogo_svitu (data zvernennia 12.04.2022) [in Ukrainian].
8. Leheza, Y., Len, V., Shkuta, O., Titarenko, O., & Cherniak, N. (2022). Foreign experience and international legal standards of applying artificial intelligence in criminal proceedings]. Revista De La Universidad Del Zulia, 13(36), 276–287. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.36.18.8> [in English].
9. Leheza, Ye., Odyntsova, I. & Dmytrenko, N. (2021). Teoría y regulación legal del apoyo informativo de los procedimientos administrativos en Ucrania. Ratio Juris Unaula, 16, 32, 291–306. DOI: <https://doi.org/10.24142/raju.v16n32a12.9> [in English].
10. Leheza, Ye., Savielieva, M. & Dzharfarova, O. (2018). Structural and legal analysis of scientific activity regulation in developed countries. Baltic journal of economic studies, 4, 3, 147–157. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-147-157> [in English].